

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКА МАЙБУТНЬОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ ТА
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Випуск 1(15), 2025

Мукачево

Рекомендовано до друку та поширення через мережу
Інтернет Науково-технічною радою
Мукачівського державного університету
(Протокол №4 від 23 травня 2025 р.)

Головний редактор:

Гоблик Володимир Васильович – доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України, Мукачівський державний університет.

Заступник головного редактора:

Молнар Тетяна Іванівна – голова Наукового товариства студентів, аспірантів, молодих вчених, Мукачівський державний університет

Відповідальний секретар: Мовчан К.М., директор наукової бібліотеки, Мукачівський державний університет

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Кабацій Василь Миколайович – к. ф-м. н., доцент.

Козарь Оксана Петрівна – д-р. т. н., академік Української технологічної академії (м. Київ), професор кафедри інженерії, технологій та професійної освіти.

Корнієнко Інокентій Олексійович – д-р. психол. н., професор.

Лужанська Тетяна Юрійвна – к. географічних наук, доцент.

Малець Олександр Омелянович – д-р. і. н., професор.

Моргун Алла Володимирівна – к. філол. н.

Попович Наталія Михайлівна – д-р. пед. н., доцент

Прокопович Лідія Сигізмундівна – к. філол. н., доцент, завідувач кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій.

Проскура Володимир Федорович – д-р е. н., професор.

Реслер Марина Василівна – д-р е. н., професор, академік Академії економічних наук, декан факультету економіки, управління та інженерії.

Стегней Маріанна Іванівна – д-р. е. н., професор

Теличко Наталія Вікторівна – д-р. пед. н., професор, завідувач кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання.

Товканець Ганна Василівна – д-р пед. н., професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти.

Фізеші Октавія Йосипівна – д-р. пед. н., професор

Черепаня Наталія Іванівна – к. пед. н., доцент

Черничко Тетяна Вікторівна – д-р. е. н., професор, завідувач кафедри економіки та фінансів.

УДК 373.3.015.31:336-057.874(045)

Дешко М. І.,
здобувачка вищої освіти,
Мукачівський державний університет
Керечанин Н. І.,
здобувачка вищої освіти,
Мукачівський державний університет
Лалак Н. В.
канд. пед. наук, доцент,
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

У статті порушено проблему формування у здобувачів початкової освіти основ фінансової грамотності. Авторами уточнено дефініцію «фінансова грамотність». Встановлено, що поняття «фінансова грамотність молодшого школяра» сучасними дослідниками тлумачиться крізь призму компетентнісного підходу та визначається через комплекс сформованих знань, умінь й навичок та певних особистісних якостей. До провідних особистісних якостей, що сприяють формуванню фінансової грамотності, зараховано такі: самостійність, наполегливість, відповідальність, працьовитість, ініціативність, сміливість, ощадливість, винахідливість тощо. Зазначено, що сучасний педагог повинен знайомити дітей із соціально-економічними процесами, які відбуваються в країні, формувати у них погляди про суспільство, економіку, гроші.

Ключові слова: фінансова грамотність, здобувачі початкової освіти, підприємливість, НУШ, освітній процес, економічне виховання.

The article raises the problem of forming the foundations of financial literacy in primary education students. The authors have clarified the definition of "financial literacy". It has been established that the concept of "financial literacy of a junior schoolchild" is interpreted by modern researchers through the prism of a competency approach and is determined through a complex of formed knowledge, skills and abilities and certain personal qualities. The leading personal qualities that contribute to the formation of financial literacy include the following: independence, perseverance, responsibility, hard work, initiative, courage, thrift, resourcefulness, etc. It is noted that a modern teacher must familiarize children with the socio-economic processes taking place in the country, form their views on society, the economy, and money.

Keywords: financial literacy, primary school students, entrepreneurship, NUS, educational process, economic education.

Формування основ фінансової грамотності у молодших школярів є одним із ключових завдань нової української школи. Підкреслимо той факт, що відповідно до Концепції НУШ [5] введено наскрізну лінію

«Підприємливість та фінансова грамотність», яка спрямована на розуміння практичних аспектів фінансових питань, орієнтується на усвідомлення власних фінансових потреб; передбачає формування ініціативності, готовності брати відповідальність за власні рішення, вміння організовувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці, готовності до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень. з першими економічними поняттями діти знайомляться в батьківській родині, коли спостерігають за розподілом бюджету у родині, коли просять щось купити і у відповідь чують відмову з поясненнями чи, навпаки, ствердну відповідь. Для того, щоб діти були фінансово грамотними у майбутньому вже сьогодні слід їм пояснювати та навчати елементарним економічним поняттям. Але такий економічний розвиток є стихійним та нерегулярним, тому виникає потреба в організованому економічному вихованні дітей. Економічне виховання повинно бути динамічним та безперервним в умовах ЗЗСО.

Проблема формування в учнів фінансової грамотності завжди була в центрі уваги науковців, педагогів – практиків, але залежно від історичних фактів, від економічного рівня розвитку держави в різні періоди досліджувався цей феномен по-різному. Так В. Сухомлинський зазначав, що вже молодших школярів необхідно знайомити з широким колом економічних понять, читати їм розповіді про минуле людства, тоді у свідомості дитини формується перше поняття про свій народ, добро і зло, про бережливе ставлення до майна, справедливості і несправедливості, заощадливості.

Теоретичні та практичні аспекти формування фінансової грамотності розкривають у своїх дослідженнях вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: формування фінансової грамотності особистості (Т. Люсей, О. Мітчелл), теоретичні аспекти поняття «фінансова грамотність» (Н. Бахмат, Т. Бурлаєнко, О. Ковтун, Р. Кіюсаки, Л. Остапенко та ін.); формування підприємливості та фінансової грамотності у здобувачів освіти (О. Кириленко, Л. Примостка, С. Панченко, Т. Смовженко та ін.); формування фінансової культури у школярів (А. Довгань, Т. Слав'юк, О. Часнікова). Вчені наголошують, що недостатність

фінансової культури, економічного виховання проявляється у недбалому ставленні учнів до об'єктів громадського користування, а нерідко і до власних речей.

Мета статті – на основі аналізу психолого-педагогічної літератури уточнити термінологічне поле дослідження та визначити особливості формування фінансової грамотності здобувачів початкової освіти в умовах сьогодення.

Очевидно, що молодший школяр ще не може в повному обсязі оволодіти фінансовою грамотністю, адже традиційно він ще не має власного прибутку, джерела доходу. Але елементарні розуміння сутності фінансових категорій учень здобуває у процесі досвіду та безпосередньої діяльності з грошима. Ретроспективний аналіз досліджуваної проблеми дозволяє нам визначити «фінансову грамотність» як набір основних фінансових знань, умінь і навичок, які дозволяють правильно розпоряджатися власними коштами, раціонально приймати фінансові рішення. Нам імпонує думка Н. Бахмат, яка фінансову грамотність розглядає як сукупність базових знань у галузі фінансів, банківської справи, страхування, а також бюджетування особистих фінансів, які дозволяють людині правильно підбирати необхідний фінансовий продукт чи послугу, тверезо оцінювати, брати на себе ризики, що можуть виникнути під час їх використання, грамотно накопичувати заощадження та визначати шахрайські схеми вкладення грошей» [2].

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури [1;2;4] поняття «фінансова грамотність» трактується нами як сукупність якостей, знань, які допомагають особистості успішно та якісно вирішувати бізнес-завдання і досягати високих результатів у підприємницькій діяльності. Формування підприємницьких умінь відбувається вже тоді, коли учні беруть участь в учнівському самоврядуванні і дослідницькій діяльності, виконують роль організаторів шкільних справ, вибирають майбутню професію.

Педагоги-практики зазначають: для того, щоб процес формування фінансової грамотності у дітей був дієвим, слід добирати ефективні методи і

технології навчання. До прикладу, варто використовувати мультимедійні презентації з використанням комп'ютерної графіки. Такі презентації дають можливість роз'яснити здобувачам освіти сутність економічного поняття. Слайди комп'ютерної графіки є найкращим наочним посібником та демонстраційним матеріалом для дітей.

Окрім інноваційних методів можна застосовувати ігрові, наприклад, дидактичні ігри. Дидактична гра забезпечує необхідну емоційність, дієвість, а також надає можливість отримати новий досвід. В процесі дидактичної гри відбувається формування економічного мислення та відпрацьовування економічних навиків [6]. Проаналізуємо деякі з ігор, які забезпечують формування фінансової грамотності на уроках математики у початковій школі. *«Скільки це коштує?»* Демонструємо дитині картки з різними предметами та просимо озвучити скільки може коштувати цей предмет. Потім варто показати реальну вартість товару, підтверджуючи сказане цінником, чеком чи їх знімком. Можна пограти одразу в магазині під час здійснення покупок. *«Грошові знаки»*. Для цієї гри можна використати справжні купюри, сувенірні гроші або навчальний набір, наприклад, навчальний набір *«Грошові знаки України»*. Така гра допоможе познайомити з діючими з грошовими одиницями України, їх співвідношенням, поняттями *«вартість»*, *«ціна»* і *«кількість»*. За допомогою набору можна тренувати навички додавання, віднімання, множення і ділення. Спочатку слід ознайомити дитину з номіналом кожної купюри, пояснити, що зображена цифра показує кількість грошей. Навести приклади, що за таку суму можна придбати; запропонувати дитині самій обрати товар на певну суму.

В означеній проблемі ефективним є читання художньої літератури. Художні твори мають образний, жвавий, емоційний контекст, що сприяє формуванню ціннісного ставлення до праці. Казки, що увібрали віковий економічний досвід народу, використовують для виховання таких *«економічних»* якостей особистості, як працьовитість, ощадливість, практичність у них економічний зміст розгортається перед дітьми у вигляді

проблемних ситуацій, вирішення яких сприяє розвитку логіки, нестандартного і самостійного мислення, Застосування казок та інших літературних творів дає змогу вводити дітей у нову – економічну сферу соціального життя людей сприяє формуванню моральних якостей, необхідних в економічній діяльності. До прикладу: українські народні казки «Зароблений карбованець», «Щастя дорожче за гроші», індійська казка «Гроші чи розум» тощо.

При формуванні фінансової грамотності здобувачів початкової освіти не можна оминати спостереження та екскурсії. Екскурсії допомагають учням більш краще пізнати економічну дійсність в реальному житті. Значущими є екскурсії в банк та знайомство з банкоматом. Процес економічного виховання реалізується за допомогою різних форм його організації, вирішення проблемної ситуації. Вирішуючи проблемну ситуацію (економічного, математичного, екологічного змісту) діти залучаються до економічної дійсності, навчаються розмірковувати, орієнтуватися в тому, що оточує, проявляти ініціативу, висловлювати власну думку і приймати чужу позицію.

Таким чином, під фінансовою грамотністю молодших школярів ми розуміємо володіння дітьми базовими економічними поняттями, початковими економічними компетентностями, мінімальними практичними навичками раціональної фінансової поведінки тощо. Як показує практика, сучасний учитель повинен мотивувати молодших школярів до фінансового успіху; створювати умови для інтеграції фінансової грамотності на уроках та в позаурочній діяльності; розвивати критичне мислення у фінансових питаннях; вчити ефективно управляти власними фінансами та відповідально користуватися фінансовими послугами. Для того, щоб економічне виховання було дієвим, слід використовувати контент навчальних предметів, добирати дієві методи та технології (екскурсії, читання художніх творів, дидактичні та рольові ігри, театралізовану діяльність, зустрічі, свята, ярмарки, аукціони тощо). Формування економічних уявлень та понять, фінансової грамотності дітей у освітньому процесі доповнюється розбудовою відповідної системи позакласної та позашкільної роботи. Позакласна робота має передбачати

можливість участі здобувачів освіти в обговоренні різних проблем суспільного, культурного, економічного життя, проблем своєї школи, територіальної громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В. Навчання фінансової грамотності учнів початкової школи: міжнародний досвід. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Серія: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 1 (66). С. 81–87.
2. Бахмат Н. Формування основ фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики в новій українській школі. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2021. № 31. С. 107–122.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Г. Бусел. Київ-Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. 1230 с.
4. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: ЮРІНКОМ ІНТЕР, 2008. 148 с.
5. Концепція Нової української школи. URL: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczyia.pdf>.
6. Як говорити з дітьми про гроші. Фінансова грамотність і НУШ. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/yakgovoriti-z-ditmi-pro-groshi-finansova-gramotnist-i-nush-50073790.html>.

УДК 378:37.091.12-051:502/504:008:37.015.31:502/504-053.5

Дубровська Б. І.
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 013 Початкова освіта,
Фенчак Л. М.
к. пед. н., доцент, доцент
кафедри теорії та методики початкової освіти,
Мукачівський державний університет

ВИСОКИЙ РІВЕНЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК КЛЮЧОВА УМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглядається питання про необхідність системного формування екологічної культури майбутніх вчителів початкової школи та схарактеризовано основні компоненти даної педагогічної категорії. Обґрунтовано взаємозв'язок між сформованим рівнем екологічної культури майбутнього педагога та його вплив на ефективність формування екологічної компетентності у здобувачів початкової освіти.

Ключові слова: екологічна культура, педагогічні умови та компоненти сформованості екологічної культури, педагогічна система, екологічна компетентність, здобувачі освіти.

Abstract. The article considers the issue of the need for systematic formation of the ecological culture of future primary school teachers and characterizes the main components of this pedagogical category. The relationship between the formed level of the ecological culture of the